

Дашо Андрій Юрійович,
аспірант факультету суспільних і прикладних наук
Університету Короля Данила
ORCID ID: 0009-0006-0966-2440

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ: СТАН ТА МЕХАНІЗМИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

PROTECTION OF HUMAN AND CITIZEN RIGHTS IN UKRAINE: STATE AND MECHANISMS OF INTERNATIONAL LEGAL REGULATION

Анотація. У статті здійснено аналіз проблем захисту прав людини крізь призму механізмів міжнародно-правового регулювання. Акцентовано на діяльності таких міжнародних інституцій, як Європейський суд з прав людини та ООН. Зазначено, що права людини є гарантом права на життя, права на свободу й особисту недоторканність, права на рівність, права на свободу вираження своєї думки й інших фундаментальних прав. Порушення будь-якого з прав людини призводить до настання тяжких наслідків. В Україні протягом останніх місяців зафіксовано значне зростання кількості жертв серед цивільних осіб та порушень прав людини на тлі ескалації бойових дій. Захист прав людини здійснюється на різних рівнях – від локального і до глобального. Механізми захисту прав і свобод громадян України являють собою складну систему, що охоплює і судові, і позасудові способи захисту. Судовий захист є одним із найбільш поширених і значущих інструментів, що забезпечують реалізацію прав і свобод, оскільки дає змогу кожному громадянину України звернутися за захистом своїх прав не тільки до національних судів, а й до міжнародних судових органів. При цьому захисту прав людини на міжнародному рівні надається особлива увага, оскільки тут він реалізується шляхом створення міжнародних універсальних організацій, зокрема Організації Об'єднаних Націй та її підрозділів. Європейський суд з прав людини відіграє ключову роль у забезпеченні захисту прав громадян у країнах, що входять до Ради Європи. Це дає змогу громадянам звертатися за захистом своїх прав на міжнародному рівні, що значно розширює можливості правового захисту. Цей суд веде моніторинг за виконанням державами-учасницями Конвенції шляхом розгляду скарг щодо її порушення. ЄСПЛ є вищою інстанцією з питань дотримання країнами-учасницями своїх конвенційних зобов'язань. Зроблено висновок, що права людини – один з основних принципів у сучасному світі. Вони забезпечують захист інтересів людини та гарантують справедливість, свободу і рівність у суспільстві. Права людини становлять основу будь-якого суспільства й держави. Для створення справедливого і рівноправного середовища для людини і суспільства важливим елементом є дотримання прав людини державою, суспільством і самою людиною. Кожна людина, яка має громадянство та визначені державою зобов'язання, відповідальна за дотримання прав людини. Державні органи, правозахисні й міжнародні організації, своєю чергою, зобов'язані забезпечити захист прав людини та їх дотримання. Важливе місце у цьому правозахисному процесі належить ЄСПЛ та ООН.

Ключові слова: права людини, захист прав людини, міжнародно-правові стандарти захисту прав людини, застосування практики Європейського суду з прав людини, Організація Об'єднаних Націй, правосуддя, судовий захист, Конституційний Суд України, війна.

Abstract. The article analyzes the issues of human rights protection through the prism of mechanisms of international legal regulation. Emphasis is placed on the activities of international institutions such as the European Court of Human Rights and the United Nations. It is noted that human rights guarantee the right to life, the right to freedom and personal inviolability, the right to equality, the right to freedom of expression, and other fundamental rights. Violations of any human right lead to serious consequences. In Ukraine, over recent months, there has been a significant increase in the number of civilian casualties and human rights violations amid the escalation of hostilities. Protection of human rights is carried out at various levels – from local to global. Mechanisms for protecting the rights and freedoms of Ukrainian citizens constitute a complex system that includes both judicial and non-judicial means of protection. Judicial protection is one of the most widespread and significant tools ensuring the realization of rights and freedoms, as it allows every Ukrainian citizen to seek protection of their rights not only in national courts but also before international judicial bodies. Special attention is given to human rights protection at the international level, where it is realized through the creation of international universal organizations, in particular the United Nations and its subdivisions. The European Court of Human Rights plays a key role in ensuring the protection of citizens' rights in the countries that are members of the Council of Europe. This enables citizens to seek protection of their rights at the international level, significantly expanding the possibilities for legal protection. The Court monitors the implementation by the member states of the Convention by reviewing complaints of its violations. The ECHR is the highest instance on compliance issues by member states with their Convention obligations. The conclusion is made that human rights are one of the fundamental principles in the modern world. They provide protection of human interests and guarantee justice, freedom, and equality in society. Human rights form the basis of any society and state. Creating a just and equal environment for individuals and society requires the observance of human rights by the state, society, and the individual. Every person, who has citizenship and state-defined responsibilities, is responsible for respecting human rights. State authorities, human rights defenders, and international organizations, in turn, are obliged to ensure the protection and observance of human rights. The European Court of Human Rights and the United Nations hold an important place in this human rights protection process.

Key words: human rights, protection of human rights, international legal standards for human rights protection, application of the practice of the European Court of Human Rights, United Nations, justice, judicial protection, Constitutional Court of Ukraine, war.

Постановка проблеми. Права людини є одними з основних цінностей, на яких ґрунтується діяльність кожної держави. Ці права встановлюються чинним законодавством та захищаються і державними органами, і міжнародними організаціями. Права людини є гарантом права на життя, права на свободу й особисту недоторканність, права на рівність, права на свободу вираження своєї думки й інших фундаментальних прав. Порушення будь-якого з прав людини призводить до настання тяжких наслідків, як-от: насильство, злидні, позбавлення волі тощо. Діти, жінки й інші вразливі верстви населення здебільшого є жертвами порушення прав людини. В Україні протягом останніх місяців зафіксовано значне зростання кількості жертв серед цивільних осіб та порушень прав людини на тлі ескалації бойових дій і змін у тактиці війни, зокрема через різке збільшення смертельних атак безпілотників [1].

У цьому контексті важливо зазначити, що уряд України подав низку позовів проти уряду росії до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у зв'язку з агресією проти України [2, с. 168]. У червні 2024 року ЄСПЛ визнав

росію винною у систематичних порушеннях прав людини в окупованому Криму. Суд одноголосно постановив, що росія порушила 14 статей Європейської конвенції з прав людини, зокрема право на життя, заборону катувань, право на свободу й особисту недоторканність, право на справедливий суд, свободу вираження поглядів, свободу зібрань, свободу від дискримінації тощо. Це рішення стало важливим кроком у визнанні міжнародною спільнотою фактів порушень прав людини на окупованих територіях [3, с. 402].

Захист прав людини здійснюється на різних рівнях – від локального і до глобального. При цьому захисту прав людини на міжнародному рівні надається особлива увага, оскільки тут він реалізується шляхом створення міжнародних універсальних організацій, зокрема Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) та її підрозділів, і навіть міжнародних міжурядових і неурядових організацій. Важливу роль у захисті прав людини виконує ЄСПЛ.

Ступінь наукової розробки проблеми дослідження. Наукова розробленість теми представлена в працях таких учених, як Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, М. Козюбра, С. Погребняк, О. Батанов, які вказують на відсутність єдиної позиції щодо поняття і внутрішньої структури системи захисту прав людини, аналізують наявні проблеми у цій сфері й акцентують на важливості розробки рекомендацій щодо їх удосконалення з урахуванням міжнародного досвіду й передових європейських практик.

У юридичній літературі виокремлюють три основні групи дослідників: ті, хто вивчає міжнародні стандарти захисту прав людини; дослідники, які аналізують національні механізми захисту; вчені, які пропонують інноваційні підходи до захисту прав людини. Перша група зосереджена на вивченні міжнародних стандартів та їх впливі на національні системи. Це, зокрема, такі вчені, як: О. Буткевич, С. Задорожна, О. Задорожний, С. Карвацька, М. Микієвич. Вони досліджують і міжнародні договори й угоди, такі як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини), і їхню інтеграцію в національні правові системи. Друга група дослідників акцентує увагу на національних механізмах захисту, таких як роль Конституційного Суду України (С. Шевчук, В. Лемак, О. Грищук, О. Водянніков, М. Савчин, О. Петришин та ін.). Третя група вчених пропонує інноваційні підходи, які охоплюють використання новітніх технологій і методів для підвищення ефективності захисту прав людини. Ці підходи можуть містити розробку нових правових інструментів і механізмів, а також упровадження сучасних інформаційних технологій у процес правозастосування. До когорти таких учених варто зарахувати О. Барабаш, Д. Белова, Т. Подорожну, Н. Пархоменко. Тож методологія дослідження у цій сфері вимагає комплексного підходу, який враховує і міжнародні, і національні аспекти, а також інноваційні рішення, спрямовані на покращення захисту прав людини і громадянина в Україні.

Метою статті є аналіз проблем захисту прав людини крізь призму механізмів міжнародно-правового регулювання.

Результати дослідження. Захист прав людини і громадянина в Україні становить складну і багаторівневу систему, що охоплює і нормативні, і інституційні механізми. Найважливішим елементом цієї системи є Конституція України, яка закріплює основні права і свободи громадян України, а також механізми їхнього захисту. Зокрема, Конституція України закріплює, що права і свободи людини є найвищою соціальною цінністю та головним обов'язком держави, яка відповідає за їхній зміст і спрямованість діяльності (ст. 3). Для захисту цих прав передбачено судовий захист (ст. 55), право на звернення до Уповноваженого з прав людини, а також можливість подання конституційної скарги до Конституційного Суду України [4]. Окрім того, особи можуть звертатись і до міжнародних органів, щоправда, після того, як використають національні засоби захисту. Конституційні гарантії являють собою узагальнене вираження найважливіших соціально-правових інститутів, методів і засобів забезпечення й захисту основних прав і свобод громадян. Ці гарантії можуть міститися не тільки в Конституції України, а й в інших джерелах права, що засвідчує їхній багаторівневий характер. Важливість саме конституційних гарантій (тобто закріплених у нормах Основного Закону) полягає в їхній здатності забезпечувати реальне здійснення прав і свобод людини, що робить їх ключовим елементом правової системи.

Судовий захист прав і свобод громадян також відіграє важливу роль у системі захисту прав людини. У цьому аспекті треба відзначити роль саме органу конституційної юстиції – Конституційного Суду. На думку В. Городовенка, ефективність захисту прав людини Конституційним Судом України визначається певними критеріями, зокрема конституційної законності, доступності й реалізації його рішень. Це засвідчує значущість цієї інституції як інструменту реалізації й захисту конституційних прав людини, а також необхідність забезпечення доступності й виконуваності судових рішень для всіх громадян України [5]. Отже, захист прав людини в Україні враховує і нормативні, і інституційні аспекти. А це дає змогу створювати ефективнішу систему захисту прав і свобод громадян України, що відповідає сучасним вимогам і викликам, які постали перед Україною останнім часом.

Механізми захисту прав і свобод громадян України являють собою складну систему, що охоплює і судові, і позасудові способи захисту. Судовий захист є одним із найбільш поширених і значущих інструментів, що забезпечують реалізацію прав і свобод, оскільки дає змогу кожному громадянину України звернутися за захистом своїх прав не тільки до національних судів, а й до міжнародних судових органів. Це підкреслює важливість судової системи у забезпеченні правового захисту.

Позасудові механізми захисту також відіграють значну роль у правовій системі України. Вони охоплюють діяльність Уповноваженого з прав людини, громадських організацій та інших інститутів громадянського суспільства, які сприяють захисту прав громадян України без звернення до суду. Наприклад, інституція Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини упродовж 2024 року активно працювала над захистом прав людини і громадянина. Так, того року до Уповноваженого надійшло 123 221 звернення щодо порушення прав людини (із них 1509 – колективних (34 510 осіб) і 121 712 – індивідуальних). Весь минулий рік працювала й гаряча лінія Омбудсмана України, яка прийняла й опрацювала 65 204 звернення громадян. В умовах воєнного стану акцент у захисті прав був на процесах, пов'язаних з поверненням наших громадян, які опинилися на території росії чи на тимчасово окупованих територіях України, на дотриманні прав постраждалих внаслідок війни, дітей, військовослужбовців, а також на забезпеченні прав військовозобов'язаних у процесі мобілізації [6]. Ці механізми дають змогу оперативно реагувати на порушення прав і свобод, забезпечуючи їхній захист на різних рівнях.

Ефективність наявних механізмів захисту прав і свобод громадян України значною мірою залежить від їх доступності та здійсненності [7, с. 144]. Адже суди, здійснюючи правосуддя, забезпечують охорону не тільки прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а й інтересів держави загалом. «Мірилом функціональної спрямованості та інституціональної будови сучасної демократичної державності є людина, її життя, права та свободи, їх забезпечення та захист тощо. Саме тому прогресивний розвиток України як європейської демократичної держави можливий лише на шляху формування суспільства, де людина має стати метою, принципом (а не засобом) державного устрою, де людина є осереддям державності, зокрема правової та публічно-владної систем, де будуть розвиненими як прямі зв'язки від держави до суспільства, так і зворотні – від суспільства до держави», – слушно наголошує О. Батанов [8, с. 18–19]. Це свідчить про необхідність постійного вдосконалення і судових, і позасудових механізмів для забезпечення їх відповідності сучасним викликам і вимогам українського суспільства. Окрім того, ця вимога важлива з погляду забезпечення безпеки держави, особливо в умовах війни з боку російської федерації.

Слід врахувати думку вчених про те, що захист прав людини є однією з основних засад міжнародного й гуманітарного права, що спрямована на забезпечення мінімальних стандартів життя й гідності людей, незалежно від політичної ситуації [3, с. 403]. Порівняльний аналіз міжнародних практик захисту прав людини і громадянина допомагає виявити і сильні, і слабкі сторони національної системи захисту. У міжнародній практиці особлива увага приділяється багаторівневій системі захисту прав, яка охоплює і національні, і міжнародні

механізми. Для захисту прав людини, згідно зі статтею 19 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [9], і було створено Європейський суд з прав людини. Цей суд веде моніторинг за виконанням державами-учасницями Конвенції шляхом розгляду скарг щодо її порушення. ЄСПЛ є вищою інстанцією з питань дотримання країнами-учасницями своїх конвенційних зобов'язань.

Європейський суд з прав людини відіграє ключову роль у забезпеченні захисту прав громадян у країнах, що входять до Ради Європи. Це дає змогу громадянам звертатися за захистом своїх прав на міжнародному рівні, що значно розширює можливості правового захисту [10, с. 724]. Наголосимо, що ЄСПЛ дає можливість подавати індивідуальні заяви від осіб, чиї права були порушені на окупованих територіях. Заявник може звертатися до ЄСПЛ, якщо були порушені права, закріплені в Європейській конвенції з прав людини, і після того, як вичерпано національні засоби захисту. Від лютого 2014 року, з початку агресії росії проти України, ЄСПЛ неодноразово розглядав справи, пов'язані з порушеннями прав людини в умовах окупації. І вже є випадки, коли рішення ЄСПЛ були на користь постраждалих громадян України. Зокрема, це справи щодо порушення прав людини після анексії Криму росією у 2014 році, коли громадяни України зверталися до ЄСПЛ через порушення їхніх прав на окупованих територіях [3, с. 404].

Окрім того, показовим у захисті прав людини в Україні є те, що 9 липня 2025 року Європейський суд з прав людини оголосив рішення щодо прийнятності та суті в міждержавній справі «Україна та Нідерланди проти Росії» за заявами № 8019/16, 43800/14 та 28525/20 та 11055/22, у якому задовольнив майже всі скарги уряду України, які були подані в заяві проти уряду росії [11]. Ця справа є найбільшою з міждержавних справ, поданих проти росії в ЄСПЛ, оскільки стосується великого проміжку часу (від початку російської агресії у 2014 році і під час повномасштабного вторгнення росії у 2022-му) та безпрецедентно масштабних порушень прав людини. Цим рішенням щодо прийнятності та суті ЄСПЛ додав ще один важливий висновок, що тепер є міжнародно визнаним юридичним фактом – росія відповідальна за масові і систематичні порушення прав людини на окупованих територіях України – з 2014 року на окупованих територіях сходу України та в ході повномасштабного вторгнення. Суд наголосив, що дії росії в Україні є безпрецедентними в історії Ради Європи. На його думку, характер і масштаб насильства, а також зловісні заяви керівництва держави-відповідача щодо державності України, її незалежності і самого права на існування становлять загрозу мирному співіснуванню в Європі та спрямовані на підірив самих основ демократії, на яких засновані Рада Європи і її держави-члени.

За десять років роботи над цією справою Міністерство юстиції України зібрало і подало до ЄСПЛ величезний масив доказів – матеріали розслідувань

національних правоохоронних органів, дослідження міжнародних й українських неурядових організацій, матеріали журналістів і їх розслідування, розвідувальну інформацію й надані військовими матеріали, дані OSINT, фото- і відеодокази, а також власноруч зібрані свідчення постраждалих та осіб, які були свідками злочинів росії. Результат, який Україна отримала нині, без перебільшення можна вважати перемогою на міжнародній арені і ще одним великим кроком до притягнення росії до міжнародно-правової відповідальності. Наступна стадія розгляду цієї справи стосуватиметься питання справедливої сатисфакції, яку Україна вимагає від рф за вчинені нею систематичні порушення прав людини, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. Загальна кількість статей, за якими ЄСПЛ було встановлено порушення з боку росії, є одним з найуспішніших результатів для держав-заявників у категорії міждержавних справ в історії цього Суду, і це є свідченням того, що правда і справедливість перемагають будь-яку пропаганду [12].

В Україні право на судовий захист є одним із найбільш значущих інструментів, що забезпечують реалізацію прав і свобод, оскільки воно дає змогу кожному громадянину України звернутися за захистом своїх прав не тільки до національних судів, а й до міжнародних судових органів. Однак, незважаючи на наявність таких можливостей, національна система захисту прав стикається з низкою проблем, пов'язаних з доступністю і здійсненністю судових рішень.

Одним із відомих способів захисту прав людини є звернення до ООН. Організація Об'єднаних Націй у своїй діяльності дотримується того, що всім людям від народження належать рівні права і свободи, а будь-яка дискримінація чи порушення прав людини неприпустимі. На міжнародній арені саме ООН відіграє вирішальну роль у забезпеченні захисту прав людини. ООН встановлює міжнародні норми у сфері прав людини, побудовані на принципах свободи, рівності та недискримінації. Окрім того, Організація веде діяльність з підвищення правосвідомості серед населення всього світу, а також щодо розвитку міжнародного правосуддя, яке завжди має забезпечувати справедливий і неупереджений розгляд порушень у сфері прав людини і карати винних осіб.

Зрештою, охорона й захист прав людини є, на переконання ООН, основою демократичної держави, а також сталого економічного розвитку. Організація визнає головним обов'язком усіх держав та їхніх органів влади, а також окремих осіб та організацій дотримання й захист прав людини. Права людини, своєю чергою, мають загальний й універсальний характер. Із цього приводу дослідники зазначають, що ООН через свої різні органи (наприклад, Комітет з прав людини, Спеціальні доповідачі) розглядає ситуації, коли права людини порушуються на окупованих територіях. Для цього також може бути подано звернення або заяву, якщо держава-окупант не дотримується міжнародних

норм. У лютому 2022 року Україна офіційно направила позов проти росії до Міжнародного суду ООН. Немає сумніву, що росія має бути притягнута до відповідальності за збройну агресію проти України, адже своїми злочинними діями вона порушує не тільки правила й норми міжнародного права, а й усі загальнолюдські цінності та принципи людяності і гуманізму [13, с. 11]. Уряди держав зобов'язані створити відповідні нормативно-правові акти, які захищали б права людини. Компетенція ООН у сфері захисту прав людини закріплена практично у всіх конвенціях і міжнародних договорах, а також заснова-них ООН системах контролю та моніторингу.

Отже, ООН виконує ключову роль у забезпеченні захисту прав людини. Політика ООН спрямована на утвердження та зміцнення норм у сфері захисту прав людини і втілення у правах людини цінностей сучасного суспільства. Громадяни України мають відчувати захист своїх прав і мають бути забезпечені всіма необхідними умовами для нормальної життєдіяльності. Саме тому для вдосконалення механізмів захисту прав людини в Україні потрібно враховувати і національні, і міжнародні практики.

Також варто акцентувати на тому, що важливим кроком є впровадження альтернативних способів вирішення спорів, таких як медіація та арбітраж, які вже довели свою ефективність у країнах Європейського Союзу. Ці механізми дають змогу більш оперативно й ефективно захищати права громадян, знижуючи навантаження на судову систему. Окрім того, треба посилити роль громадських організацій та інститутів громадянського суспільства в процесі захисту прав. Вони можуть бути посередниками між державою і громадянами, забезпечуючи ширший доступ до правової допомоги й захисту. У цьому контексті важливо розвивати програми правової освіти, які допоможуть громадянам краще розуміти свої права та способи їх захисту.

Також слід звернути увагу на підвищення доступності судового захисту. Здійснюючи правосуддя, суди забезпечують охорону не тільки прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а й інтересів держави. Відповідно, потрібно забезпечити доступність судових процедур для всіх верств населення, зокрема вразливих груп. Впровадження передових технологій у судову систему може значно підвищити її ефективність. Ця проблема є доволі актуальною, особливо у сучасних умовах цифровізації правосуддя.

Використання електронних систем подання документів та онлайн-платформ для проведення судових засідань дасть змогу прискорити процес розгляду справ і знизити витрати на правосуддя. Це особливо актуально в умовах війни в Україні та обмежень на пересування. Тож для покращення механізмів захисту прав людини в Україні необхідне комплексне реформування правової системи, що передбачає впровадження міжнародних практик, розвиток альтернативних способів вирішення спорів, посилення ролі громадянського

суспільства та використання сучасних цифрових технологій. Ці заходи сприятимуть створенню більш гнучкої і доступної системи захисту прав людини в Україні, що відповідає сучасним викликам і вимогам українського суспільства.

Висновки. Узагальнюючи, можна зробити висновок, що права людини – один з основних принципів у сучасному світі. Вони забезпечують захист інтересів людини та гарантують справедливість, свободу і рівність у суспільстві. Права людини становлять основу будь-якого суспільства й держави. Для створення справедливого і рівноправного середовища для людини і суспільства важливим елементом є дотримання прав людини державою, суспільством і самою людиною. Кожна людина, яка має громадянство та визначені державою зобов'язання, відповідальна за дотримання прав людини. Державні органи, правозахисні й міжнародні організації, своєю чергою, зобов'язані забезпечити захист прав людини та їх дотримання у всьому світі. Дослідження проблем захисту прав людини засвідчує важливість багаторівневої системи захисту, що охоплює і національні, і міжнародні механізми, що дозволяє громадянам України звертатися за захистом своїх прав на різних рівнях. Це особливо актуально в умовах глобалізації та інтеграції правових систем.

Перспективи дослідження можуть бути спрямовані на вивчення адаптації національних правових норм до нових викликів, таких як цифровізація. Розробка інноваційних підходів до захисту прав людини, зокрема впровадження інформаційних технологій та альтернативних способів вирішення спорів, таких як медіація та арбітраж, може значно підвищити ефективність національної системи захисту прав і свобод людини. Окрім того, посилення ролі громадських організацій та інститутів громадянського суспільства в процесі захисту прав людини може сприяти ширшому доступу до правової допомоги й захисту.

Перелік використаних джерел:

1. Доповідь ООН з прав людини застерігає про посилення порушень та зростання кількості жертв серед цивільних осіб. *ООН.Україна : вебсайт*. 2025. 30 червня. URL: <https://ukraine.un.org/uk/297154-доповідь-оон-з-прав-людини-застерігає-про-посилення-порушень-та-зростання-кількості-жертв> (дата звернення: 27.09.2025).
2. Ромців О. І. Міжнародно-правові механізми захисту прав та свобод людини в умовах війни: практика ЄСПЛ. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 6. С. 168–172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anporpr_2023_6_31 (дата звернення: 27.09.2025).
3. Ткачук А. І., Грінь А. А., Мкртчян Р. С. Захист прав людини на окупованих територіях. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 2. С. 402–406. URL: http://lsej.org.ua/2_2025/97.pdf (дата звернення: 27.09.2025).
4. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.09.2025).
5. Городовенко В. Конституційне судочинство як засіб юридичного захисту прав людини. Збірник матеріалів I Маріупольського конституційного форуму «Людська гідність

та забезпечення прав людини в умовах суспільних трансформацій». Київ : ВАІТЕ, 2021. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/f/9/517611.pdf> (дата звернення: 27.09.2025).

6. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 році. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/18.06.2025%20Щорічна_доповідь_Уповноваженого_у_2024_році-%20виправлена.pdf (дата звернення: 27.09.2025).

7. Права людини у міжнародному праві : підручник / за заг. ред. А. В. Войціховського ; О. С. Бакумов, Л. Д. Варунц, А. В. Войціховський, Т. І. Гудзь. Харків : ООО «Планета-Принт», 2021. 404 с.

8. Батанов О. В. Людський вимір української державності: сучасний стан та перспективи політико-правового розвитку. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення* : збірник тез Науково-практичного круглого столу, присвяченого 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Хмельницький, 9 грудня 2022 р.). Хмельницький : Хмельн. ун-т управл. та права ім. Леоніда Юзькова, 2022. С. 18–21. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zbirnyk_2022.pdf (дата звернення: 27.09.2025).

9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : міжнар. док. від 04.11.1950. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 27.09.2025).

10. Денісова А. В., Сірко В. С. Роль Європейського суду з прав людини у захисті та розвитку прав людини в Європі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 724–726. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2024/176.pdf (дата звернення: 27.09.2025).

11. Case of Ukraine and the Netherlands v. Russia (Applications nos. 8019/16, 43800/14, 28525/20 and 11055/22), ECHR 9 July 2025. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-244292> (дата звернення: 27.09.2025).

12. Історичне рішення: ЄСПЛ визнав системні та масові порушення прав людини, вчинені росією на окупованих територіях України з 2014 року та в ході повномасштабного вторгнення рф у 2022 році. *Офіц. вебсайт Міністерства юстиції України*. 2025. 9 лип. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/istorichne-rishennya-espl-viznav-sistemni-ta-masovi-porushennya-prav-lyudini-vchineni-rosieyu-na-okupovanih-teritoriyah-ukraini-z-2014-roku-ta-v-hodi-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rf-u-2022-rotsi> (дата звернення: 27.09.2025).

13. Скрипнюк О. В. Конституційно-правовий механізм реалізації та захисту прав і свобод людини в умовах війни: світовий досвід та Україна. *Правова держава*. 2022. Вип. 33. С. 11–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PrDe_2022_33_4 (дата звернення: 27.09.2025).

References:

1. Dopovid OON z prav liudyny zasterihaie pro posylennia porushen ta zrostantia kilkosti zhertv sered tsyvilnykh osib [UN human rights report warns of increasing violations and rising civilian casualties] (2015). *OON.Ukraina: vebseit*. Retrieved from: <https://ukraine.un.org/uk/297154-доповідь-оон-з-прав-людини-застерігає-про-посилення-порушень-та-зростання-кількості-жертв> [in Ukrainian].

2. Romtsiv, O. I. (2023). Mizhnarodno-pravovi mekhanizmy zakhystu prav ta svobod liudyny v umovakh viiny: praktyka YeSPL [International legal mechanisms for the protection of human rights and freedoms in wartime: the practice of the ECHR]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, 6, 168–172. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anpopr_2023_6_31 [in Ukrainian].

3. Tkachuk, A. I., Hrin, A. A., Mkrtchian, R. S. (2025). Zakhyst prav liudyny na okupovanykh terytoriiakh [Protection of human rights in occupied territories]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 2, 402–406. Retrieved from: http://lsej.org.ua/2_2025/97.pdf [in Ukrainian].

4. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: Zakon vid 28.06.1996. *Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»* / VR Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

5. Horodovenko, V. (2021). Konstytutsiine sudochynstvo yak zasib yurydychnoho zakhystu prav liudyny [Constitutional proceedings as a means of legal protection of human rights]. Zbirnyk materialiv I Mariupolskoho konstytutsiinoho forumu “*Liudska hidnist ta zabezpechennia prav liudyny v umovakh suspilnykh transformatsii*”. Kyiv. Retrieved from: <https://www.osce.org/files/f/documents/f/9/517611.pdf> [in Ukrainian].

6. Shchorichna dopovid Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny pro stan doderzhannia ta zakhystu prav i svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini u 2024 rotsi [Annual report of the Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine on the state of observance and protection of human and civil rights and freedoms in Ukraine in 2024]. Retrieved from: https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/18.06.2025%20Щорічна_доповідь_Уповноваженого_у_2024_році-9%20виправлена.pdf [in Ukrainian].

7. Bakumov, O. S., Varunts, L. D., Voitsikhovskiy, A. V., Hudz, T. I. (2021). Prava liudyny u mizhnarodnomu pravi [Human rights in international law]: pidruchnyk. Kharkiv. 404 s. [in Ukrainian].

8. Batanov, O. V. (2022). Liudskiyi vymir ukraïnskoi derzhavnosti: suchasnyi stan ta perspektyvy polityko-pravovoho rozvytku [The human dimension of Ukrainian statehood: current state and prospects for political and legal development]. *Zakhyst prav liudyny v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy vdoskonalennia: zb. tez Nauk.-prakt. kruhloho stolu, prysv. 74-iy richnytsi proholoshennia Zahalnoi deklaratsii prav liudyny* (m. Khmelnytskyi, 9 hrud. 2022 r.). Retrieved from: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zbirnyk_2022.pdf [in Ukrainian].

9. Yevropeiska konventsiiia z prav liudyny [European Convention on Human Rights]: mizhnar. dok. vid 04.11.1950. *Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy” / VR Ukrainy*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].

10. Dienisova, A. V., Sirko, V. S. (2024). Rol Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u zakhysti ta rozvytku prav liudyny v Yevropi [The role of the European Court of Human Rights in the protection and development of human rights in Europe]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*, 1, 724–726. Retrieved from: http://www.lsej.org.ua/1_2024/176.pdf [in Ukrainian].

11. Case of Ukraine and the Netherlands v. Russia (Applications nos. 8019/16, 43800/14, 28525/20 and 11055/22), ECHR 9 July 2025. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-244292> [in English].

12. Ministry of Justice of Ukraine (2025). Istorychne rishennia: YeSPL vyznav systemni ta masovi porushennia prav liudyny, vchyneni rosiieiu na okupovanykh terytoriiakh Ukrainy z 2014 roku ta v khodi povnomasshtabnoho vtrornennia rf u 2022 rotsi [Historic decision: ECHR recognized systemic and massive human rights violations committed by Russia in the occupied territories of Ukraine since 2014 and during the full-scale Russian invasion in 2022]. Retrieved from: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/istorichne-rishennya-espl-viznav-sistemni-ta-masovi-porushennya-prav-lyudini-vchyneni-rosieyu-na-okupovanih-teritoriyah-ukraini-z-2014-roku-ta-v-hodi-povnomasshtabnogo-vtrornennya-rf-u-2022-rotsi> [in Ukrainian].

13. Skrypniuk, O. V. (2022). Konstytutsiino-pravovyi mekhanizm realizatsii ta zakhystu prav i svobod liudyny v umovakh viiny: svitovyi dosvid ta Ukraina [Constitutional and legal mechanism for the implementation and protection of human rights and freedoms in wartime: world experience and Ukraine]. *Pravova derzhava*, 33, 11–20. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PrDe_2022_33_4 [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 30.09.2025

Дата прийняття статті: 30.10.2025

Опубліковано: 05.12.2025

